

iskolai könyvtárakra vonatkozóan: a közös könyvtári feldolgozói programot és a központi könyvtári adatbázis programot.

E két elem együtt, egymásra épülve erősíti egymást, s csak így együtt képes a könyvtári informatika ellátni feladatát. E feladat pedig nem kevesebb, mint a tanítás-tanulás folyamatának egyre hatékonyabbá tétele az infokommunikációs technológiák segítségével. Hiszen nyilvánvaló tény, hogy a ma iskoláinak a tanulókat a permanens önképzésre kell felkészíteniük. A diákoknak el kell sajátítaniuk az önálló ismeretszerzés technikáját is, s ennek kikerülhetetlen feltétele, eszköze a megfelelően feltárt könyvtári állomány. Könyvtárszakmai feladatunk két programja ezt a célt szolgálja.

Minden könyvtár központilag kapta meg a könyvtári feldolgozói programot és a számítógépet. A Pedagógiai Szakkönyvtár évente biztosítja a szoftverkövetést és a vírusvédelmet minden szakmailag hozzá tartozó könyvtárnak. A Pedagógiai Szakkönyvtár feldolgozó könyvtárosai utazó könyvtárosokként kint dolgoznak az iskolai könyvtárakban. A feldolgozott állományt közös adatbázisba szerkesztjük, mely megtekinthető a www.szikla.net/xv honlapon.”

Természetesen a kiragadott példákon túl szinte valamennyi kerületben találunk egy-egy követnivaló könyvtárostani munkaközösséget.

Hagyományokat ápol a *Hegyvidék (XII. kerület)*, ahol immár öt éve minden év márciusában átadják a könyvtárostani munkaközösség által alapított Győri Gáspár-díjat. A kerület valamennyi oktatási intézményében van könyvtárostani, a gimnáziumokban magasabb létszámban.

A szaktanácsadó személyisége, felkészültsége meghatározó a fővárosi általános iskolák esetében is. Ezt bizonyítja munkájával *Hubert Ildikó* és *Kovács Mariann*, aki a bemutató órák és a tehetséggondozó könyvtári vetélkedők segítségével mutatja meg a kerület pedagógusainak, szülőinek az iskolai könyvtár adta lehetőségeket.

Az idei évben több kerületben új szaktanácsadók váltották a „régieket”. Így búcsúztunk el a könyvtárostani *Horváth Zoltántól*, aki több éves magas színvonalú munka után megvált a VIII. kerület szaktanácsadói feladataitól. Változás történt *Budatétényben* is, hiszen az energikus és sokoldalúan képzett *Emmer Gáborné* vette át a munkaközösség vezetését.

Az iskolai könyvtár valamennyi oktatott tantárgy számára nyújt segítséget ahhoz, hogy a

tantárgyi kompetenciák fejlődjenek. Ezért tartjuk olyan hangsúlyos feladatnak az iskolai könyvtárak fejlesztését a XXI. században. A Fővárosi Könyvtárpedagógiai Műhely ebben az esztendőben kiemelten a jó gyakorlatot igyekezett megmutatni a szakmának. Ez a tervünk a kerületi munkaközösségek és szaktanácsadók segítségével valósult meg, s reméljük ez tovább folytatódik, hiszen a 2007-2008-as tanév a „kézfogás éve” lesz a Fővárosi Könyvtárpedagógiai Műhely számára.

Hock Zsuzsanna

Könyvtárhasználati versenyek 1992 és 2007 között a közoktatásban

(15 év a Bod Péter könyvtárhasználati verseny alapítójának szemével)

Most, amikor a 15-ik alkalommal került sor az Országos Bod Péter Könyvtárhasználati Versenyre, érdemes összegezni a másfél évtized folyamán felmerült több gondolatot.

Mindenek előtt szükséges megköszönni azoknak a kollégáknak a folyamatosan, több mint egy évtizedig végzett értékes, önkéntesen vállalt munkáját, akik meghatározták a verseny derűs, baráti légkörét, szakmai, emberi igényességét. A tartalmi munka meghatározója a nagy tudású, szigorú, mindenkire figyelő *Zsoldos Jánosné Cselényi Gyöngyi* volt. Állandó társa a nyugalmat, a gyermekközpontú szellemet őrző két könyvtárostani, *Szepesi Hajnal* és *Melykóné Tózsér Judit*. A két precíz, pontos pedagógiai intézeti szakkönyvtáros, *Dán Krisztina* és *Zelles Ilona* mellett kiemelkedő *Balogh Mihály* szerepe is: évekig támogatta a versenyt előkészítők munkáját, kívülálló számára sokszor észrevétlenül. Rendszeresen vállalta az országos döntőn a zsűritagságot vagy az elnöki tiszteletet. Nyugalmat, derűt árasztott maga körül. Amikor a díjkiosztásra került sor, gondosan választott szavaival, tömören fogalmazott dicsérettel mondataival ajándékozta meg a versenyzőket.

A felkészítők és a versenyzők országos szervezését mintaszerűen, rengeteg munkával, sok emberséggel végezte *Benkő Ilona*. Róla így ír *Zsoldosné* értékes, összegező könyvének tizedik oldalán: „Az OKSZI és a Bod Péter verseny

kapcsolatában új fejezet kezdődött Benkő Ilona témafelelősi megbízásával. Személyében gyakorló könyvtárostanárra (Karinthy Frigyes Gimnázium) és egyben szakképzett informatikus került erre a posztra, aki ráadásul még kitűnő menedzselési képességekkel is rendelkezik. Nem véletlen, hogy az utóbbi években ugrásszerűen megnőtt a versenybe bekapcsolódó iskolák és a versenyzők száma.” (Zsoldos Jánosné: Tíz év az Országos Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny szolgálatában. Feladatsorok és elemzések 1993–2003. Nyíregyháza, Kölcsey Ferenc Gimnázium, 2003. 130 p.)

Az egymást rendszeresen segítő és megbecsülő nyolc ember vezette szellemileg és gyakorlatilag a minden tanévben megtartott versenyt évekig! Mellettük két-három kolléga bekapcsolódott – elsősorban a felsőoktatásból – a zsűri munkájába rövid ideig. Ezzel színesebbé vált az értékelés, és elvitték a verseny hírért a különféle könyvtári, pedagógiai és önkormányzati helyekre.

Egyszer majd elemezni kell az olyan *segítő igazgatók* munkáját, mint a nyíregyházi *Kalucza Lajos*, az olyan *támogató intézmények szerepét*, mint a volt *OKSZI, FPI*, és a *többször helyet adó iskolákét*, a *Veres Pálné* vagy a *Városmajori Gimnáziumét*. Meg kell kérdezni módszereikről az olyan sikeres felkészítő tanárokat, mint *Sipos Mária, Lauer Katalin, Vass Marianna, Szántó Istvánné, Scholl Bernadett, Kalydy Zsuzsa*. Érdemes kutatni az olyan kollégák lépéseit, akik a háttérben intenzíven támogatták a szervezőket, felkészítőket, mint *Sáráné Lukátsy Sarolta*. Akik többünkkel együtt sokat tettek a hangulatos, szakmailag igényes versenyekért, mint *Ambrus Andrásné Zsóka, Kalmárné Morcsányi Rozália, Fülpö Katalin, Horváthné Szandi Ágnes*. Szívesen olvasnánk emlékező írásokat a versenyt követően a tanulóktól. Fontosak, tanulságosak lennének ezek a beszámolók.

Meggondolandó: mi szerint választódik ki iskolán belül a versenyző. Esetleg valaki kijelöli az illetőt? Felmerült ez a lehetőség is, de ezzel nem értünk egyet. Hasznos lenne egy olyan mérés, amely azt vizsgálná, hogyan kezdődik egy helyi, iskolai verseny.

Az indulást vélem a legfontosabbnak az esélyegyenlőség csökkentése szempontjából. Én a következő lépéseket tettem:

1) Az iskola igazgatójával történt egyeztetés után a tantestületnek a vezetés kihirdette szeptember végén, hogy melyik napon töltenek ki valamennyi osztályban reggel 8-tól 8.15-ig egy könyvtári feladatlapot.

Ennek a lépésnek több értéke van:

- Az igazgató állást foglalt, támogatta munkám megértéssel, időpont megjelöléssel és a kihirdetéssel. (Az augusztusi tanévnnyitó értekezleten elfogadták, hogy szeptember végén lesz egy ilyen mérés.)

- A tanulók tudomásul vették, hogy az iskola fontosnak tartja a témát – igyekeztek jól válaszolni.

- Minden osztályban más szakos tanár volt. Természetesen megnézték, mit töltenek ki a tanulók, így kollégáim is gazdagodtak egy minimális könyvtárhasználati ismerettel. Az egész iskola a könyvtárra figyelt!

2) A beszédett lapokat tanítás után minden osztályból két tanuló kijavította. A lapokat valamennyi osztályfőnök megkapta másnap, és kiosztotta az osztályában. A jobb eredményt elérőket évfolyamversenyre hívtam, hogy képviseljék osztályukat.

Ennek a lépésnek az értékei:

- A javítást végző két tanuló sokat tanult a munka során és megismerték osztályuk tudását.

- Az osztályfőnökök többsége megnézte az eredményt, megismerte tanítványait erről az oldalukról.

- A legjobb eredménnyel végzők örültek eredményüknek, és szívesen vállalkoztak egyik tanítási nap végén egy rövid versengésre a párhuzamos osztályból jövő tanulókkal.

3) Az osztályok közötti versenyben kitűnt, hogy kik a jobb versenyzők. Közülük aki akart, vállalkozhatott két évfolyam legjobbjaival való mérkőzésre (szakmunkásban 9. és 10., általánosban 7. és 8. évfolyamosok találkoztak a könyvtárban). Az évfolyamok „javával” egy-két szünetben találkoztam. Spontán alakult egy érdeklődő csapat.

4) A legjobbakkal már többször együtt voltunk. Szívesen jelentkeztek országos versenyre.

Ennek a lépésnek abban láttam fő értékét, hogy a tanulót nem én vagy valamelyik tanár jelölte ki, hanem örömmel, önként jelentkezett.

Az országos verseny kezdete

Az 1960-as évektől több iskolában bevezettem a könyvtári versenyt. A legtöbb tapasztalatot az Élelmiszerkereskedelmi Szakmunkásképző Is-

kolában szereztem, ahol nyolc évig dolgoztam. 18 osztály indult az első évfolyamon évekkig. A fővárosi iskolák mellett több megyéből érkeztek 15 évesek. Azt tapasztaltam, hogy a versenyt a tanulók érdekesnek tartották, én pedig láttam eredményeit, pedagógiai hasznosságát. Ezért kezdtem el szervezni az országos versenyt az 1992/93-as tanévben. Szűk körben ismertetem tervemet. Amikor több mint tíz érdeklődő volt, a *Bod Péter Társaság néhány tagjának segítségével* előkészítettem a versenyt. Az országos döntő előtti hetekben az Országos Közoktatási Szolgáltató Iroda (OKSZI) igazgatója, *Varga Márta* tudomást szerzett erről a munkánkról és felajánlotta segítségét. Tanácsára fordultam az oktatási minisztérium illetékeseihez, akik már mint országos versenyt támogatták munkánkat a következő tanévtől. Ekkor az OKSZI, az oktatási minisztérium, a felkért zsűritagok és a megyei pedagógiai intézetek munkatársai mellett a szervezőmunkába egyre intenzívebben bekapcsolódott a könyvtárostanárok civil szervezete is.

A verseny első tíz évéről könyv jelent meg Zsoldos Jánosné tollából, akit elnöknek kértem fel 1992–93-ban. Az abban leírtakat mindenkinek ajánlom a szerző szavaival: „a nyíregyházi Kölcsey Ferenc Gimnázium, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közoktatási Közalapítvány támogatása jóvoltából ajándékkul kínálja ezt a füzetet mindazoknak, akik valamilyen módon kötődnek az Országos Bod Péter Könyvtárhasználati Versenyhez. Egykori, jelenlegi és jövőbeli szervezőknek, felkészítő tanároknak.” (Zsoldos Jánosné: Tíz év az Országos Bod Péter Könyvtárhasználati Verseny szolgálatában.) Fontos volna a mű folytatása!

Ebben az írásban nem célozom az utóbbi öt év részletezésére. Néhány alapvető kérdésre kívánok választ keresni, a későbbi versenyre felkészítők és a múltunkat vizsgálók számára. Kollégákkal beszélgetve megfogalmazódott néhány alapelv. Ezek közül elsőként a verseny célját írom le.

A Bod Péter nevet a XVIII. századi tudós előtti tiszteletünk miatt választottuk. Gondolatai, élete, munkássága érdemessé teszik arra, hogy kollégáink és tanítványaink ismerjék őt. Igaz emberre kívántuk felhívni a figyelmet.

Pedagógiai célunkat *Munkácsy Katalin*, az ELTE oktatója, aki a verseny első évében ve-

lünk volt, így fogalmazta meg: „*A Bod Péter könyvtárhasználati verseny 15 évvel ezelőtt azoknak a pedagógiai céloknak a megvalósítása érdekében szerveződött, amelyek mára váltak elismert, új trendekké.*

A könyvtártudomány saját tudományos háttérrel rendelkezik, természetesen ennek elemi részei a versenyek is, de a versenynek nem a könyvtártudományi ismeretek terjesztése a fő célja. A tanulás, az olvasás és az olvasottak megbeszélése alapján történő tanulás segítése a verseny fő célja a kezdetektől máig, bár a hangsúlyok alkalmanként változtak.

A könyvtárhasználati verseny több oldalról kívánja segíteni az iskolák ez irányú tevékenységét. Felhívja a figyelmet e terület fontosságára. A tanulókat felkészítő tanárok számára a verseny előkészületei és maga a verseny a szakmai kapcsolatok bővülését jelentik, és módot adnak tapasztalataik megfogalmazására és megvitatására.

A tanulók számára a versengés öröme, izgalmát és új élményeket kínáló rendezvény a tanárok számára a tanártovábbképzés egyik fontos alkalmá. A tanárok a tanítványaik sikere érdekében vállalják azt a túlmunkát, amelyre egyébként idő hiányában nehezen szánják el magukat. Tanulmányozzák a legújabb könyvtári szakirodalmat, kipróbálnak új pedagógiai módszereket. Saját tanítványaikkal együtt ismerkednek a verseny adott évi tematikájának ismeretanyagával.

A családi körülmények különbözőségét egyensúlyozhatja a jól felszerelt iskolai könyvtár és a hozzáértő pedagógusi tevékenység. Úgy gondoljuk, hogy az esélyegyenlőtlenség csökkentése iskolán belüli megvalósításának egyik fő színtere az iskolai könyvtár.

Az iskolai könyvtárak a kompetencia alapú tanulás egyik bázisává válhatnak úgy, hogy ebbe beleérthető az informatikai eszközök alkalmazása is, illetve a kétféle információszerezési folyamat egymástól függetlenül megvalósulva is jól kiegészítheti egymást. A könyvek, könyvtárak és maga az olvasás lényege, hogy a tanulók alkalmazhatják már megszerzett ismereteiket, és azokat igényeiknek, igényességüknek és az éppen adott téma szükségleteinek megfelelően bővíthetik.

Ennek kerete lehet a projekt-módszer is. A diákok öntevékeny, együttműködésükön alapuló témafeldolgozása más-más mélységű és terjedel-

mű irodalmi háttérrel igényel. A könyvtárban elérhető információhordozók, a pedagógusok szükség szerinti segítségével, a munka kezdeti szakaszában a tervek elkészítéséhez használhatók. A munka közben a tanulók választ kereshetnek az aktuálisan felmerülő kérdéseikre, és talán a legfontosabb, hogy a projektzáró kiselőadás, poszter vagy egyéb formájú dokumentum előkészítéséhez saját tapasztalataikat beillesztik a már meglévő ismeretek rendszerébe.” (Kézirat)

Az új pedagógiai tapasztalatok elterjesztése érdekében fontosnak tartottuk, hogy minden megyéből jusson versenyző az országos döntőbe. Természetesen ez többletmunkával járt. A több ízben jól versenyző megyéből nehéz volt visszautasítani az egyre jobb jelentkezőket, nehéz volt megtalálni azokban a megyékben a megyei szintű vezetőt, ahonnan senki sem vállalta korábban a szervezéssel járó többletfeladatot. Végül az évek során már minden megyéből volt versenyző.

A felkészítő tanárok számára a verseny a szakmai kapcsolatok bővülését jelentheti. Ennek mértéke a szervezéstől függ. Amennyiben a tanárok a verseny döntőjének idején várost néznek, bevásárolnak, ismerősüket látogatják, csökken a szakmai kapcsolatok létrejöttének lehetősége. Ahol biztosítottak egy nyugodt konzultációs termet, ott a tanárok ajándéknak tekintették a szakmai beszélgetést, sok hónapi felkészítő munkájukért.

Megismerhették egymást, kialakult egy „élcsapat”. Megbeszélhették az írásbeli feladatokat, fontolgatták a mérési lehetőségeket. Tapasztalatot cserélhettek saját iskolájuk, megyéjük versenyével kapcsolatban. Meg lehetett vitatni, egy-egy évfolyamon melyik kérdés volt könnyű, melyik nehéz, milyen problémát hogyan lehetett megoldani. Milyen iskolatípusban milyen iskolai vagy iskolán kívüli könyvtári feltételekkel, milyen társadalmi és tantestületi környezetben, milyen osztály- vagy más csoportos keretben (napközi, kollégium, szakkör), esetleg inkább egyéni foglalkozás során zajlott a felkészülés.

Fejlesztés

A fejlesztés módszertani kérdéseire válaszokat kell keresni, találni.

Milyen időközönként legyen verseny? Évente, mint a tanulmányi versenyek.

Kit nevezhet be az iskola? Az adott évre vonatkozó versenykiírásnak megfelelő tanulókat.

Indulhat-e valaki többször? Igen.

Ha nincs az iskolában vagy valamelyik megyében könyvtárhasználati verseny, de egy tanuló indulni akar, mi a teendő?

- Jelentkezessen a tanuló egy másik iskolában, illetőleg az iskola forduljon egy másik megyéhez, s ott induljon a diák.

- Lényeges, ne forduljon elő, hogy egy tanuló előzetes megmérettetés nélkül, közvetlenül az országos verseny döntőjén vegyen részt. Kizárólag iskolában történjék a jelentkezés.

Szervezési kérdések

Többünk véleménye szerint az 5–6. évfolyam tanulói az osztályukban, azután iskolai szinten, majd kistérségben, városon belül, kerületekben versenyezhetnek minél nagyobb számban. Ilyen volt például Budapesten a Győri Gáspár neves könyvtárostánárról elnevezett verseny.

A 7–8. és a 9–10. évfolyamosok az iskolai versenyen, majd a városi, végül a megyei fordulón vesznek részt. A megyei szervező ezután javasolhat az országos fordulóra. Egyik kitűnő megyei versenyről – melyen vendégként jelen voltam – olvashatunk az Iskola-könyvtáros 2000/1. számában. (Patona Ferencné: Hagyományteremtés a megyei szintű Bod Péter könyvtárhasználati versenyeken Veszprém megyében. A folyóirat első 25 száma CD-n megrendelhető!)

A 11–12. osztályosok részére nem minden évben indult Bod Péter verseny.

Vallom: a könyvtárhasználat magasabb szintjére jutó fiatalok megmérettetése minden korosztálynál fontosabb! Mivel 2004-től ismét nem hirdették meg a versenyt részükre, elutaztam Nyíregyházára, hogy az oly sok téren többletet vállaló gimnáziumot felkeressem. Jelezttem, egyszer valakinek kezdenie kell egy új utat. Azonnal megértő fülekre találtam. Kaluczka igazgató úr és Zsoldos Jánosné szaktanácsadó (állami támogatás nélkül, alapítványi támogatással) vállalta a hazai és a határokon kívüli 11–12. osztályosok meghívását is 2005-ben.

Ugrin Gáborné
elnök

Bod Péter Társaság
(Következő lapszámunkban folytatjuk.)